

Liturgiesuggesties Ghana

Handreikingen om een dienst te organiseren rond actieland Ghana

Ghana centraal

Jullie gemeente steunt een of meerdere projecten in Ghana. Zo kan de kerk daar diaconaal werk doen, wat zonder deze bijdrage niet mogelijk zou zijn. En zo helpen we elkaar om samen kerk in actie te zijn, hier en in Ghana. Naast dit diaconale werk zijn we als kerken ook verbonden door wat we geloven en hoe we dat vieren. Denk bijvoorbeeld aan het Onze Vader, dat door christenen wereldwijd elke zondag wordt uitgesproken. Of aan het aansteken van een kaars als teken van Gods aanwezigheid, een symbool dat meer zegt dan woorden en dat overal wordt herkend. In een kerkdienst waarin Ghana centraal staat, kunnen deze elementen een plek krijgen. In deze handreiking vind je ideeën om zo'n dienst te organiseren. Ze zijn bedoeld als losse ideeën om zelf een dienst mee vorm te geven, die past in jullie context.

Liturgische onderdelen

Aansteken kaars

In het startpakket van Ghana zit een filmpje waarin een kaars wordt aangestoken. Gebruik dit filmpje bijvoorbeeld aan het begin van de dienst. Vraag een moment stilte en benoem dat we vandaag in verbondenheid met de kerk in Ghana het licht van Christus ontsteken, daar en hier. Nadat het filmpje is afgelopen kun je zelf een kaars aansteken. Zo laat je vanaf het begin van de dienst de verbondenheid zien met de kerk in Ghana.

Begroet elkaar op een Afrikaanse manier

Na het intochtlied en votum en groet kan de voorganger de gemeenteleden begroeten op een Afrikaanse manier:

Eerst de vrouwen

Laat alle vrouwen die er zijn opstaan. 'Wat goed jullie te zien, vrouwen die hier zijn in de voetsporen van Mirjam en Maria, Ruth en Naomi – waar zou de kerk zijn zonder de inbreng van vrouwen zoals jullie?' Vrouwen gaan staan en zingen een loflied:

Laten wij nu samen zingen, prijzen, loven de Heer

Laat ons dat tezamen doen: zingen, prijzen, loven de Heer

zingen, prijzen, loven de Heer (4x)

Dan de mannen

Laat alle mannen die er zijn nu opstaan. 'Wat goed dat jullie er zijn. Mannen in de voetsporen van vele bijbelse personen met elk jullie eigen talenten – waar zou de kerk zijn zonder de inbreng van mannen zoals jullie?' Mannen zijn gaan staan en zingen na de begroeting het loflied.

kerk in actie

Tot slot de kinderen en jongeren

Laat alle jongeren en kinderen die er zijn nu opstaan. 'Wat goed dat jullie er zijn! Tieners en kinderen in de voetsporen van Bijbelse kinderen, zoals Jozef en Samuël, het zusje van Mozes en vele anderen – waar zou de kerk zijn zonder jullie inbreng?' Jongeren zijn gaan staan en zingen na de begroeting het loflied.

Laat iedereen het lied daarna nog enkele malen samen zingen. Neem hier de tijd voor.

Introductie thema

Deze dienst is een andere dan anders. Neem mensen mee in het thema van de dienst door een korte introductie, zodat ze weten wat er zal komen. Waarschijnlijk zijn de meeste mensen al op de hoogte via nieuwsbrief of kerkblad, maar het is voor iedereen prettig te weten waar deze dienst over gaat. In het actielandenpakket zit een introductiefilm over Ghana. Heb je dit filmpje niet kort geleden laten zien, dan zou je dit goed kunnen gebruiken bij de introductie.

Liederen aan het begin van de dienst

Er zijn mooie Ghanese liederen die je aan het begin van de dienst kunt gebruiken. Als welkom of als kyrie.

Zie volgende pagina's.

kerk in actie

Kyrie Eleison

3 Kyrie eleison

Ghana

Musical notation for the Kyrie eleison. It consists of two staves of music in a 4/4 time signature with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The melody is written in a soprano clef. The lyrics are: Ky - ri - e e - le - i - son, Ky - ri - e e - le - i - son, Ky - ri - e e - le - i - son, Ky - ri - e e - le - i - son. The second staff includes a triplet of eighth notes on the final phrase.

Tekst: trad.; melodie: Dinah Reindorf

Uit: *Hoop van alle volken*, 3

Hallelujah

17 Hallelujah!

Ghana

Musical notation for Hallelujah. It consists of two staves of music in a 2/4 time signature with a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a soprano clef. The lyrics are: Halle - lu - jah! Halle - lu - jah! Hal - le - lu - jah! Halle - lu - jah! Halle - lu - jah! Hal - le - lu - jah! The second staff includes a triplet of eighth notes on the final phrase.

Melodie: Dinah Reindorf

Een ritme-instrument kan meespelen op de twee tellen van de maat (accent op de eerste tel).
In de laatste maat dient een kwartentriool te worden gespeeld.

Uit: *Hoop van alle volken*, 17

Zingen

In de kerken in Ghana wordt veel gezongen. Hieronder vind je een aantal suggesties voor liederen die je in de dienst kunt gebruiken.

Da n'a se (Dank U Heer)

Beluister Da n'a se via YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=kxcbJNclols>.

Da n'a se

Ghanees lied

Da n'a se

Da n'a se

Da wo nyame na se

Da n'a se

Da n'a se

Da wo nyame na se

E fri se oye

Da na do do so

Da n'a se

Da n'a se

Da wo nyame na se

Thank you God

Engels, vrij vertaald

Thank you God

Oh thank you God

You are a wonderful God

Thank you God

Oh thank you God

You are a wonderful God

Because you're good

You're love is forever

Thank you God

Oh thank you God

You are a wonderful God

Heer, U bent overal

Oda ni oofe fee

Anonymous; Ghana

The image shows a musical score for the song 'Oda ni oofe fee'. It consists of two staves of music in 4/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The first staff contains the first line of the melody, and the second staff contains the second line. The lyrics are written below the notes.

O - da ni oo - fe fee. Nun-tsho oda ni oo - fe fee. fee. Na-
Lord, you are ev - ry-where. Lord God, you are ev - ry-where. where. No

7
mo po wo-ke le baa - tó o - he. O - da ni oo - fe fee. fee.
one can e-ver be com-pared with you. Yes, you are ev' - ry - where. where.

Song from Ghana, in Ga language. English © Joseph Quartey.

Vertaling: Heer, U bent overal. Niemand is te vergelijken met U. Ja, U bent overal.

Andere liederen, niet uit Ghana

- Bevrijd uit slavernij *Schrijvers voor gerechtigheid* van de CD Zeeën van recht:
<https://www.youtube.com/watch?v=kXSGbliL1PI>
- Maak ons hart onrustig van de CD Licht aan:
<https://www.youtube.com/watch?v=FQ4uMIBdUOY>

kerk in actie

Enkele Ghanese liederen uit 'Africa sings'

1. Dieu est grand - God is groot

MAWU ε (GHANA) P.W.D. NUTORNUTSI
Key G

d . r | m : s : - | r . m : d . l, | s, : - | - : d . l, | d : - | l, r : d . l, |

Dieu est grand, mon Dieu seul est grand; Dieu est grand, mon D. seul est
God is great, God a-lone is great; God is great, God a-lone is
Ma-wu ε, Ma-wu koe nye ga; Ma-wu ε, Ma wu koe nye

s, : - | d . d : d . d | r . r : - | m . r : d . r | d : - | -

grand. Ex - al - tez son saint nom, il est vrai-ment bon.
great. Humb-ly kneel be - fore him, pray to him a - lone.
ga. Mi - dze klo mia su - boe, mia do gbe da ne.

2. Our master Jesus went away - Jezus, onze meester ging weg

C d' . t : l . s | l : - . l : s . l | s : - | a' . t : l . s | l : - . l : s . l | s : - . m

Our mas - ter Je - sus went a-way, And sent a friend with us to stay. Come
Lemaf-tre Jé - sus s'enal-la, Un a - mi il nous en-voy-a. Guide

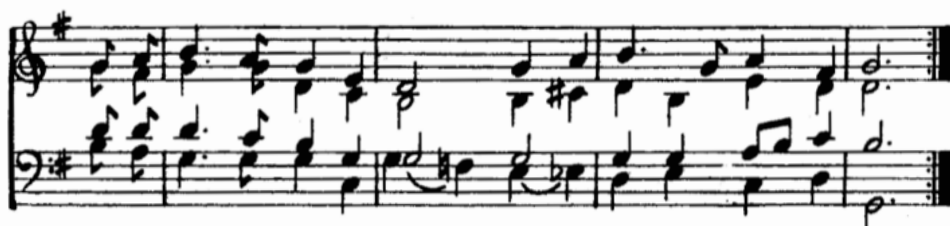
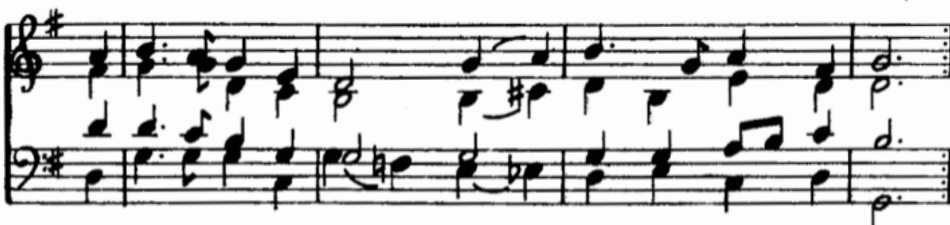
l . s : l : - . l | s . l : s : - . m | l . s : l : - . d' | s . l : s : m | - : -

tere on earth, our guide and friend, Come to in-spire, di - rect, de fend.
et a - mi, viens nous ai-der, Viens, Saint Es-prit, nous di - ri-ger.

3. We praise you, wonderful God - We prijzen U, grote God

YEHOWA, YEYI W'AYE (GHANA)

harmonized by S.G. BOATENG (born 1926)

WE praise you, wonderful God: we glorify your name,
We glorify your name: Amen, hallelujah!
Here on earth with hymns and songs
We extol your holy name;
Then one day we'll sing above: Amen, hallelujah!

translated from the Twi

4. O lamb of God, we praise your name - Lam van God, we prijzen uw naam

16

YEDA W'ASE

harmonized by S.G. BOATENG (born 1926)

The musical score consists of two systems of two staves each. The first system is in G major (one sharp) and 4/4 time. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The second system continues the piece, ending with a double bar line.

O LAMB of God, we praise your name;
You never change, you're still the same.
You took away our sin and stain,
Lamb of God, we praise your name.

translated from the Twi

AGNEAU de Dieu, nous te louons,
Ton amour ne change jamais;
Tu es le même, hier, aujourd'hui,
Et puis jusqu'à l'éternité.

P.B.

5. Shining light of light eternal - Licht van licht dta eeuwig schijnt

KEKELI

T. W. KWAMI (born 1918)

The musical score consists of five systems of two staves each. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The piece ends with a double bar line.

1 SHINING light of light eternal,
Maker of the sun and heavens,
On this day of jubilation
May we all your works enjoy.
Voice and tongue we employ,
Sing with praise and holy joy.

*To your praise O Lord we cry;
Let our songs fill the sky,
Till they reach your throne on high.*

2 Shining light of light eternal,
When you came to share our nature
Lord, you were refused a welcome,
Born inside a cattle shed:
From a cruel king you fled,
Had no place to lay your head.

3 Shining light of light eternal,
Satan tried to change your purpose;
Still you walked the narrow pathway,
All temptations you defied:
On a cruel cross you died,
God for man was crucified.

4 Shining light of light eternal,
From the grave you rose triumphant;
For our life you paid the ransom,
You removed death's painful sting.
So to you praise we bring,
Ever to your glory sing.

*translated from the Ewe hymn of
THEOPHILUS WALTER KWAMI (born 1918)*

Tekstlezing en thema

De kerk in Ghana is een dienende kerk, die er probeert te zijn in een context van armoede en spanning en daar probeert te delen van wat ze heeft gekregen. Hier kun je bij de tekstlezing en de verwerking goed bij aansluiten. Een paar suggesties:

- Johannes 6:1-15 - Een bekend verhaal waarmee je in deze dienst goed de boodschap kunt onderstrepen dat het uiteindelijk niet alleen gaat om de hoeveelheid van ons dienen, maar dát we dienen en God dat wil zegenen. Zo verdwijnt de kramp dat er iets opgelost moet worden en wordt dienen veel meer een geestelijke houding waarmee je in de wereld wil staan: een dienende kerk, hier en in Ghana.
- Handelingen 2:41-47 - Een gedeelte over het leven van de eerste gemeente, dat ook iets vertelt over de indruk die deze gemeente maakt in haar omgeving en erop gericht is te delen van wat ze heeft ontvangen.
- Mattheüs 5:13-16 - Dit gedeelte kun je eventueel aanvullen met vers 1-15. Centraal staat de gedachte dat je wat je hebt ontvangen, niet voor jezelf houdt, maar deelt met anderen om je heen. Je bent geroepen om zout te zijn, een samenleving op smaak te brengen en om door wat je doet (je goede daden) iets van God zelf te laten zien.

Verwerken

Het is mooi om in deze dienst als gemeentelid ook iets te kunnen doen voor Ghana:

- Bestem de collecte voor het project dat jullie als gemeente steunen. Laat vooraf het collectefilmpje zien en kondig het met een warme aanbeveling aan. Het filmpje vind je in het actielandpakket dat je hebt ontvangen.
- Leg vooraf aan de dienst een boek neer of post-its waar mensen hun gebedspunten voor Ghana op kunnen schrijven. Neem deze punten mee in de gebeden. Laat de gebeden bijvoorbeeld door een paar gemeenteleden doen.
- Laat als teken van verbondenheid gemeenteleden een kaarsje aansteken voor hun medegelovigen in Ghana. Je zou dit bijvoorbeeld voor de gebeden kunnen doen en na het aansteken van de kaarsjes vanzelf over kunnen gaan naar de gebeden. Zing tijdens het aansteken bijvoorbeeld het Taizélied 'Jesus U bent het Licht in ons leven'.

Gebeden

Als onderdeel van de gebeden kun je dus kaarsjes en gebedspunten gebruiken. Als teken van verbondenheid kun je de gebeden afsluiten met het Onze Vader dat door gelovigen op een indrukwekkende wijze wordt gezongen. Je vindt het filmpje daarvoor in het startpakket. Zo bid je niet alleen voor de kerk en christenen in Ghana, maar ook met hen. In de gebeden kun je eventueel gebruik maken van onderstaande gebeden:

Gebed 1

Goede God, U die de bron bent voor ons voor elkaar bestaan
Niemand kan iets aan een broeder of zuster geven
Als wij niet in de eerste plaats aan u behoren.
Geef ons dat wij door uw Geest met elkaar verbonden zijn
Zodat de Geest ons transformeert in een nieuwe mensheid,
Vrij en verenigd in uw liefde.

Uit: *In God's Hands*. Common Prayer for the World. World Council of Churches

kerk in actie

Gebed 2 - Kyriegebed

Omdat we U zien
op de straten van de kruispunten,
tussen de kinderen die er hun werk doen,
autoruiten wassend, water verkopend of kauwgom,
hun hand ophoudend
in Ghana, in Nicaragua, in Moldavië,
en zoveel plekken op aarde
roepen wij: Kyrie eleison.

Omdat we U zien
bij hen die een stukje grond zoeken om te leven,
een dak om zich te beschermen tegen hitte of kou,
werk om zich hun dagelijks brood aardig te voelen,
in Ghana, in Colombia, in India,
maar ook in Nederland,
roepen wij: Kyrie eleison.

Omdat we U zien tussen de vrouwen
op weg naar hun werk, of naar de waterput,

de kinderen op de rug en zware lasten torsend,
beschadigd in hun seksuele integriteit,
onteerd, verkracht, rechteloos, klein gehouden,
als handelswaar verkocht
in Ghana, in Guatemala, in Bangladesh,
roepen wij: Kyrie eleison.

Omdat we U zien
te midden van de haat en het geweld,
te midden van onderdrukking en zinloze vernietiging,
te midden van politieke monddood gemaakt,
sociaal uitgesloten vanwege godsdienst,
huidskleur of geaardheid,
in Latijns-Amerika, in Europa, in Afrika,
in Noord-Amerika, in Australië, in Azië,
roepen wij: Kyrie eleison.

Uit: *Medemens 5* (2017)

De twee gebeden hieronder komen van ds. Solomon Sule-Saa uit het noorden van Ghana, waar christenen in de minderheid zijn en moslims in de meerderheid. Zij leven samen in het meest arme deel van Ghana. De inwoners worstelen met klimaatverandering, droogte, gebrek aan drinkwater, slechte voorzieningen, laaggeletterdheid en hoge werkloosheid. In situaties waar men iedere dag bezig is te overleven, liggen conflicten snel op de loer, terwijl men juist daar elkaar zo hard nodig heeft om de oorzaken van problemen samen aan te pakken. De kerk in Noord-Ghana zet zich met succes in om in vrede samen te leven met hun moslimburen.

Gebed 3 - Gebed voor goed nabuurschap

We bidden om uw genade en geduld dat wij onze burenen liefhebben als onszelf.
Geef dat we hen werkelijk willen leren kennen zonder vooroordeel.
We bidden om genade dat we hen vergeven als ze ons bezeren.
Help ons hun vijandigheid naar ons te laten verdwijnen met uw liefde,
dat we onze medemenselijkheid nooit uit het oog verliezen.

O Heer onze God, geef ons de nederigheid om hen te accepteren en te respecteren.
Help ons om ons in te zetten voor het welzijn van onze burenen.
Maak dat we u zien in onze burenen.
Geef dat we zullen spreken voor onze burenen zonder stem.

O Heer, laat ons in vrede leven met onze burenen.
Bevrijd ons van gedachten om onze burenen kwaad te willen doen.
Geef dat we samen met onze burenen ons milieu beschermen.
Heer, inspireer ons om met hen samen te werken om onze buurt veilig te houden.
Leg het ons als burenen in onze harten om te streven naar vrede.
Bevrijd ons van racisme en intolerantie, maak ons vredebrengers.
Help ons om bruggen te bouwen naar onze burenen en geen muren.

Geef ons nederigheid om te leren van onze burenen
en vanwege uw genade om gastvrij te zijn.
Help ons om geen valse getuigenis af te leggen tegen onze burenen.
Geef dat we naar onze burenen moedig durven getuigen van ons geloof.
Amen

Gebed 4 - Gebed om de gave van naastenliefde

Onze liefhebbende Vader, Moeder, God, geef ons de gave om lief te hebben.
Geef ons de kracht om onbaatzuchtig van onze buren te houden.
Help ons van hen te houden, zoals u van ons houdt.
U bent de bron van alle ware liefde.

Het gedrag van onze buren schrikt ons soms af.
Maar uw sterke liefde kan ons helpen onze haat te overwinnen.
Schenk ons uw onvoorwaardelijke liefde.
U laat uw regen vallen op mensen die goed doen maar ook op mensen die kwaad doen.
Uw liefde doet goed, niet omdat mensen dat verdienen.

Heer, verbreedt onze horizon om te zien wie onze buren, onze naasten, zijn.
Bevrijd ons van egoïsme als we hen ontmoeten.
Help ons om onze vooroordelen opzij te zetten en een helpende hand uit te reiken.
Laat ons de Barmhartige Samaritaan zijn.
Geef ons de moed om er te zijn voor onze naasten in nood.
Help ons om hen lief te hebben zonder op de kosten te letten.
Met uw liefde, o God, kunnen we alles doen om onze naasten te helpen.
Help ons om niet de andere kant op te kijken,
maar bereid te zijn om onze mouwen op te stropen.

God van pure liefde, u houdt zoveel van ons
dat u ons uw enige Zoon Jezus gaf om ons te redden.
Laat uw voorbeeld ons uitdagen om ook naar onze naasten uit te reiken.
In onze gebroken wereld bestaat zoveel onechte liefde.
Bekleed ons met uw grenzeloze liefde, zodat we goede naasten kunnen zijn.
Amen

Gedicht

Een gedicht kan helpen om wat je wilt zeggen met andere taal te beschrijven. Hieronder een gedicht uit Medemens, 'Eén ster' en uit het dienstboek, 'Gij hebt ons doen dromen'.

Gedicht 1 - Eén ster

Eén ster maakt de lucht minder dreigend
Eén kaars maakt de nacht minder zwart
Eén hand maakt de weg minder eenzaam
Eén stem maakt de dag minder stil
Eén vonk kan een begin van nieuw vuur zijn
Eén noot het begin van een lied
Eén kind het begin van een toekomst

Jacqueline Roelofs – van der Linden, uit: *Medemens 4*

Gedicht 2 - Gij hebt ons doen dromen

Gij hebt ons doen dromen van een veelkleurige gemeenschap
van volkeren, van mensen, waarin allen tot hun recht komen en wij elkaar verrijken;
wek ons op, God, dat wij die droom verwerkelijken,
niet met grootse woorden, maar met nuchtere daden:
muren slechten, grenzen doorbreken, kloven overbruggen,
vooroordelen uit de weg ruimen, vrees voor vreemden overwinnen,
en dit alles te beginnen bij onszelf.

Uit: *Dienstboek; een proeve*

kerk in actie

Zegen

Betrek in de zegen ook de kerk in Ghana, bijvoorbeeld door te benoemen dat de gemeente de zegen ontvangt van de God van de kerk hier en in Ghana. Met lied 423 uit het Liedboek, zou je de dienst kunnen afsluiten met het oog op de wereldwijde kerk.

Nu wij uiteengaan vragen wij God:
ga met uw licht voor ons uit!
Nu wij uiteengaan wens ik jou toe:
ga met God! Vaya con Dios en à Dieu!

Voor wie ons lief zijn vragen wij God:
ga met uw licht vóór hen uit!
Al onze vrienden wensen wij vrede:
ga met God! Vaya con Dios en à Dieu!

Voor alle mensen op onze weg:
vrede en goeds in elk huis!
Voor al wie kwamen onder dit dak:
ga met God! Vaya con Dios en à Dieu!